

divice z gerdimi barvami černiti začeli. Voltêr, glasoviti francozki pesnik, je v ti nesnažni namembi vse sprednike delječ prekosil, kër je v svoji pesniški pošasti žalostne slave „La pucelle d' Orleans“ celo torilo nečistih besed in nesramniga uma na *pobožno* junakinjo in rešnico svoje lastne domovine izlil, takó, de se sicer nedolžna beseda „pucelle“ v pošteni družbi na Francozkih več ni imenovati smela. Čez njega in enake gerdôbe se je razserdil slavni nemški pesnik, *Miroslav Šiler*, ter je z neumerjočim svojim delam „Die Jungfrau von Orleans“ spomin *čiste divice* iz čelusti nesnažnih — zverin otel, in krasno svojo tragedijo s temi besedami na svitlo spremil:

Človeštva blag izgled zasramovati,
Je vergla te v smeti posmeha slá;
Lepôti zmir smehún pravico krati,
Ne verje, ne v svetnika, ne v Bogá:
Razrušiti zaklade sercu kani,
Preganja dim — in sveto vero rani.

Alj, kakor ti, priprostiga iz krila,
Selanka tud pobožna, kakor ti,
Mogočno da ti rôko pevska Vila,
Na svitli tron te v zvezde posadí,
Ovi je te z blešêcim žarki tečno,
In, serca plod, živelá boš na večno!

Černiti scer je vaju svet, kar sije,
Podreti v prah *visôko* mu je mar;
Pa se ne boj! Še serc veliko bije,
Ki vneti so za svit in čisto stvar.
Zijavni terg življenje v kvantah gubi,
Ki bolji je, podobe višje ljubi.

Mi poslovenjeno tako delo tim rajši našim „Novicam“ pridenemo, kër se samo na sebi slovenskimu duhu tako lepo prileže, kakor de bi bilo po njem in za njega pisano. Vse nam je v njem znano; misli, navade, mnenja, pripovedi so po naše, in bolj po naše, bi rekli, kot po nemško. Clo vojaške opravila sloveče deklice so nam jasno razumljive in nas preveč ne omamijo, kër nam slovanska dogodivšina od mnogo, če ravno ne čisto tacih, tak vonder enacih osêb ženskiga spola govori. Ponosno se ozremo na naše Teúte, Vlaste, Marule, Nastazije — se v takim spominu preveliciga sterčenja branimo, in čudne prigodbe bravši slobodo premišlovanja ohranimo.

To ste *dve* veliki dokladi, ki ste prihodnjim Novicam brez plačila namenjene — ena *prostimu* braveu, druga pa bolj *izobraženimu* Slovincu, — obé pa obéma.

Razun teh dveh doklad pa napovémo svojim bravecam še *dve* drugi. Gosp. *Blaznik* so nam namreč obljubili iz svoje novonapravljené kamnotiskarnice *podobo vozov na železnici*, — gosp. fajmošter *Uršič* pa *napev* ali vižo k svoji pesmici „*Življenje*“ imenovani, podati, de ju bomo Novicam *tudi brez plačila* določili.

Novo léto bo tedej deležnikom Novic veliko veliko noviga in lepiga prineslo. — In takó bomo z blagoslovom Božjim in s pomočjo verlih prijatlov veselo začeli novi tečaj in si skoz in skoz prizadevali, tudi poglavne liste *Novic* v tem stanu ohraniti, de bojo bravecam zmirej bolj všeč — de jim bojo vedno v *poduk* in *veselje*! Dosega tega namena bo vredništvu nar ljubši plačilo.

Še enkrat tedej povabimo k obilnimu naročilu na slovenske Novice, katerih cena z vsimi dokladami je tako *majhna*, de ga ni v celim cesarstvu časopisa take *nizke cene*.

Vredništvo.

Kmetijske reči.

(Nar slabši pešeno zemljo koristno napraviti), naj se po svetu imenitniga nemškiga kmetovavca obseje taka zemlja z vratičam *) (gemeiner Rainfarrn, Wurmkraut, tanacetum vulgare). To zeliše tudi v nar slabšim pešenim svetu rado rase; nobena druga rastljina ga ne zaduši; se že v drugim ali tretjim létu po celim kraji razrase; več lét terpi; ne mraz pa tudi vročina ga ne zatare; spomladi zgodej ozeleni, in je ovcam prijetna kerma, ali pa da saj, če na mestu pognjuje, gnoja za prihodnjo rast. — S pol funtam tega seména se da velik prostor obsejati; práv je pa tudi ga še z drugimi travnimi semeni mešati, kakor z armanam (Schafgarbe), terpôtcam (Wege- rich), korninšico (Pimpinelle) in mnogimi bilčnimi travami (Schwingelgräser). Če se tak kraj krog in krog še z jagnjedi po kake štiri sežnje saksebi zasadí, da poprejšnji ledini prijeten pogled.

(Sirovo sadje je dobra piča za živino.) Skušnje so poterdile, de ga konji, krave, ovce in prešiči radi jedó, de krave dajo po njem dobro mléko in de se ovce odebelijo. Pokladajo ga jim ali stolčeniga, ali v kerhlje zrezaniga, ali celiga, siroviga, ali pa kuhaniga. Nekteri kmetovavci sicer pravijo, de se živini po sadji zobjé skominiti začno in de ga po tem nič več jesti neče. To se pa le pri práv kislím sadji zgodí in se vbrani, če se sadje z rezanco vred živini daje, ali pa kuhano. Prav dobro sredstvo zoper skomino pa je, če se živini z cunjo v jesih pomočeno gobec izmíje. Na veliki kmetijski šoli v Hohenhajmu so jeli živini mnogo sadje v živež dajati in bojo ob svojim času storjene skušnje oznanili.

(Zoper takó imenovano mészno slepôto kónj), ktera je v začetku prisad očí, ki se večkrat (nekteri mislijo vsaki mesec) ponavlja,

so mnoge nove skušnje poterdile, de je beli vitrijol (weisser oder Zinkvitriol, Gallitzenstein) práv dober pomoček. Pol lota beliga vitrijola se razstopí v maslicu vode, in s to vodo naj se bolne očí vsaki dan dvakrat, namreč zjutrej in zvečer, toliko dni zmivajo, dokler je kaj te vitrijolne vode.

(Mlada goveja živina je rada ušiva) če ji še takó za snažnost skerbiš in ji še takó dobre piče pokladaš. Nar gotovši pomoček zoper uši je po skušnjah nekiga kmetovavca: lug iz tabaka in pa bukoviga pepéla skuhan. V ta lug pomoči kertačo, in od glave do nog ušivo živino dobro dergni. Če je treba, se ponovi to sredstvo čez tri dni se enkrat.

(Zoper môle v oblačilih in drugih hišnih rečéh) so mnoge skušnje štupo železniga vitrijola (Eisenvitriol) nar bolj poterdile. Železni vitrijol dobro posušen naj se v štupo stolče in ta štupa naj se potrese po kožuhovni in enacih rečéh.

Iz Štajarskiga.

Z veseljem Vam oznanimo, da tudi pri nas slovincih Sekovske škofije se ljubezen do materniga jezika vedno bolj in bolj vnema, (če ga ravno še dosta protivnikov skrivoma in očitno zabraniti hoče *), in da tudi mi novi pravopis poznamo, in po tem pišemo. Hvala Bogu! da je slovenski jezik tudi pri nas začel poštenje dobivati (kar se večidel le duhovnim zahvaliti imamo), kër ga že tudi imenitniši med seboj govoriti začenjajo, ki so ga popred le za silo s svojo družino govorili.

Posebna hvala za to pa gré nekterim gospodam tehantam, ki za slovenšino vnete učenike v ti pridnosti práv podbujajo in podpirajo, mlačnim in nečimernim pa zlo naročujejo v šolah tudi slovenski jezik učiti in ga izobrazovati, da morajo namreč šolarjem nemško v slovensko, in slovensko v nemško predstavljati, da se mla-

*) V gosp. Fleišmanovim popisu krajnskih rastlin (Uebersicht der Flora Krains) beremo, de vratač pogostama rase ob grabnih in potokih, tudi po celim Krajnskím.

*) V nekterih slovenskih farah se še zdaj šolarjem le zgol nemške bukvice za darila dajajo! — Pisatelj.

dost po takim obojiga jezika *) naučí. To se pa vé, da per tem marsikteri kisló gleda, kér se sam še le učiti mora, preden družiga učiti hoče. —

V L..... tehantíi, ki ima 11 šol, je novi pravopis, ki ga pri nas tudi „kratki pravopis“ imenujejo, vùn in vùn že vpeljan. Tudi slovenski nadpisi se že po gosto v novim pravopisu najdejo; kakor sim ga v kratkim v Radgoni tudi nad velikimi vratami slovenske cerkve práv lično v kamen vsekaniga in pozlačeniga našel.

Keršanski nauk, kteriga smo se nekđaj v šoli po nemško učiti mogli, se zdaj naši šolarji tudi v svojim jeziku učijo; pa je tudi upati, da se ga bodo z večim pridam, kakor so se ga nekđaj, naučili; kér vsaki spozná, de ptujiga jezika beseda, kteriga še malo ali clo ne razumimo, serca nikdar tako ganiti in zagréti ne zamore, kakor lastniga, kar je pa pri keršanskim nauku narbolj potrebno, kteriga pravi pomen se otrokam brez tega še v maternim jeziku práv težko razdaní, in pot k sercu naravná, da bi se v njem radost in ljubezin do narpotrebnišiga vsih naukov zbudila in uterdila!

J. E.

Dopis iz Gorenskiga.

Na Gorénskím se je létašnja létina srednje obnesla. Že pozimi so jo ljudjé prerokvali, de bojo žita pod snégam pognjile; kér zemlja célo zimo ni zmerznila. Kar so prerokvali, se je rés zgodilo. Ozimna rež je po nekterih krajih popolnoma, po nekterih pa le nekoliko pozébla. Ravno taka se je zgodila tudi s šent-elénsko pšenico. Navadna pšenica je spomladi še dosti lepó kazala; tode jo je potlej červ sémtertje močno spodjédal. — Kdor je révno ozimino podoral, je narboljši opravil; kér je létas jarina sploh bolji obrodila kakor ozimina. — Poséбно dobro sta se skazala oves in tursíca. Okoli Radoljce, po Blédu v Dolini i. t. d. že od nekđaj poprecej tursíce sejejo. Létas so jo pa tudi po tacih krajih poskusili, kjer je morebiti še nikoli nobeden ni sejal. Takó se mi je práv novo zdélo, de sim je pogostama kakošen jezik vsejane vidil; postavim per Medvodah, okoli Loke, v Sévški in Ljuški dolini. Še clo v Sévških hribih sim na njo zadel. Povsod je práv lepó rasla, in slišim, de je tudi takó bogato obrodila, de se je bojo po teh krajih gotovo poprijéli. — Lanú ljudjé niso veliko pridélali. — Proso je bilo srédnje. — Ajda je zavoljo strašniga dežévja med šmarnimi mašami slabo obrodila. — Čbéle so zlo rojile. Na ajdi pa niso skoraj nič dobile. — Krompirja so ljudjé létas veliko mánj sadili, kakor je bila druge léta navada; nekaj zató, kér niso sémena iméli, nekaj pa zató, kér so se lani opékli. Celó polétje je bil práv lep; vsaki se je tolažil, de ga bo spét veliko pridélal. Kar začne méscá véliciga serpana na enkrat čern prihajati in trohnéti. Vender so ga sploh več pridélali, kot lanjskiga léta, kér je enmalo pozneje čern postal kakor lani. Kar krompir zadene, so si skušnje takó naskriž, de nihče gotovo ne vé, **) kakó de je bolj práv z njim ravnati.

*) De se materni jezik tudi v latinskih šolah našiga cesarstva nima v nemar pušati, smo se zopet iz tega prepričali, kér — kakor smo slišali — v novih natoroslovskih bukvah s podobami (orbis pictus), ktere mislijo zopet v šolah vpeljati, bojo mogle iména sleherne podobe v nemškím, latinskím in v slovenskih deželah tudi v slovenskim jeziku zaznamovane biti. Vredništvo.

**) Res je, de še nihče praviga vzroka pa tudi praviga pomočka zoper to bolezin ne vé; to pa je vunder gotovo, de tudi krompir, kakor vsak drug sadež, mora svoje posebno obdelovanje imeti, ktero je že po mnogih skušnjah poterjeno. Težka ilovnata zemlja mu nikdar ne tekne, takó tudi novo gnojena njiva ne, i. t. d. akoravno ga tudi pešena zemlja vselej gnjilobe ne obvarje. i. t. d. Vredništvo.

Létas so ga nekteri zgodaj pokopali, in jim malo gnjije; drugi so ga tudi zgodaj spravili, pa jim hoče vés sognjiti. Nekteri so ga dolgo v zemlji pustili, ter se hvalijo, de jim malo gnjije; drugim, ki so ravno takó délali z njim, bo malo dobriga ostalo. Temu je na pešénki zdrav zrastel, unimu je pa na ravno taki zemlji sognjil. i. t. d. Tudi s prerojenjem krompirja iz semena si ne bomo nič pomagali. Na Gorénskím so ga létas v več krajih sejali, pa jim je ravno takó čern postal in sognjil, kakor uni iz krompirja. Ravno takó je tudi bósa, de iz sémena že prvo léto debel krompir zraste, če se presadí. Na grof Turnovim vertu v Radoljci je bil létas práv zgodaj presajen, pa je vunder práv malokteri takó debel zrastel, de bi ga bilo vrédno jésti. — De ognjiti krompir živini né škodje, so pri nas veliko skušnj storili. Lani je bilo potlej marsikterimu žal, de ga je na njivi sognjiti pustil. — Répe létas ne bo treba jésti, kér so jo gosénce pokončale. — Zélniki so iméli večidel malo glav. — Sadja, zlasti jabelk, je to léto na Gorénskím take sile, de ga nar starji ljudjé več ne pomnijo. Vém za kmeta v Loškím kantonu, kteri bi ne bil dal za 200 goldinarjev svojiga verta otrésti. Nar lépsih cesarjev se je lahko verhan mernik za 30 kr. kupil. Slabših jabelk se je dobil mernik tudi za 10 kr. in še boljši kup. Zavoljo nizke cene in zavoljo strahú pred lakoto so si vsi pametniši kmetje veliko sadja nasušili. Najdejo se kraji na Gorénskím, posebno po gorah, kjer bi bili mogli ljudjé létašnje léto pomanjkanja terpéti, ko bi jim ljubi Bog sadja na kupe ne bil dal. Lešani, Podgorci, Begunci, Mošnjani i. t. d. grejo narbolj za tépkami in rumenkami, ter délajo iz njih, pa tudi iz družiga sadja, dober mošt, kteri jim per délu žejo hladí. 200 bokalov se ga dóbi za 10 gold. — Klaje je létas veliko mánj kakor lani. Živinska céna vidama pada. — Hude ure je Bog to léto gorénsko stran obvaroval. Vročine nismo terpéli. Na mali šmarni dan je v Kranjski Gori snég šel. Zadnje dni mesca kozoperska je dva dni okoli Radoljce tak veter razgrajal, de je več kozelcov poderl, in nekiga gospoda z vozam vred v graben preverní. 26. dan pretečeniga mesca je neka jeseničanka iz Koroškiga gredé na visoki gori Rožici v snégu zmerznila. Selčan.

Dopis iz Istrije.

Obetal sim Vam že večkrat, od naše ljube Istrije kaj taciga pisati, kar bi bilo Slovincam, kteri pridejo v Istrijo, vediti koristno. Ne de bi bil oblube pozabil, mí le ni bilo do zdej tako lazno (nisim imel časa), se po Istrii kaj bolj ozreti. Zdej pa, ko je noč dolga postala, mislim za Novíce skerbeti. Nar prvo, kar mislim, de bi bilo koristno in dobro, Vam hočem danes pisati. —

Mnogo ljudi pride iz Krajnija in od družih krajev v našo Istrijo zavolj kupčije, ali pa obiskat svoje prijatelje in rodbino; veliko duhovnov je tukaj iz Krajnskiga in Štajarskiga, in svoji bi jih radi obiskali. Je pa tukej ta navada, de ima veliko mest po dva imena, eniga po laško, družiga po ilirsko. Ptujcam je znano samo laško imé, našim kmetam pa večidel samo ilirsko, in tako se večkrat zmotnje učinijo, de mora eden ali drugi po 5, 6 ali tudi, kakor sim bil sam enkrat prepričan, 8 ur zgubiti. Zató, če Vam je drago, stavite tele mesta, po laško in po ilirsko v Novíce; obljubim, de boste z njimi veliko vstregli:

Albona, Labin. — Capo d' Istria, Kopro. — Cisterna, Šterna. — Citta nuova, Novigrad. — Corgnale, Lokva. — Corridico, Kringa. — Gallignano, Gradišče ali Gradčiče. — Lonke, Loka. — Mons, Šmarje. — Montona, Montovun. — Muggia, Mile. — Parenzo, Pareč. — Phianona, Plamin. — Piemonte, Zaveršje. — Pinguente, Buzet. —